

Directed Discernment

פרשת ויגש תשפ"ו

GENESIS

PARASHAS VAYIGASH

47

¹³ Now there was no bread in all the earth for the famine was very severe; the land of Egypt and the land of Canaan became weary from hunger. ¹⁴ Joseph gathered all the money that was to be found in the land of Egypt and in the land of Canaan through the provisions that they were purchasing, and Joseph brought the money into Pharaoh's palace. ¹⁵ And when the money was exhausted from the land of Egypt and from the land of Canaan, all the Egyptians came to Joseph, saying, "Give us bread; why should we die in your presence? — for the money is gone!"

¹⁶ And Joseph said, "Bring your livestock and I will provide for you in return for your livestock if the money is gone." ¹⁷ So they brought their livestock to Joseph, and Joseph gave them bread in return for the horses, for the flocks of sheep, for the herds of cattle, and for the donkeys; thus he provided them with bread for all their livestock during that year.

¹⁸ And when that year ended, they came to him in the next year and said to him, "We will not withhold from my lord that with the money and flocks of cattle having been exhausted to my lord, nothing is left before my lord but our bodies and our land. ¹⁹ Why should we die

before your eyes, both we and our land? Acquire us and our land for bread; and we — with our land — will become serfs to Pharaoh; and provide seed so that we may live and not die, and the land will not become desolate."

²⁰ Thus Joseph acquired all the land of Egypt for Pharaoh, for every Egyptian sold his field because the famine had overwhelmed them; and the land became Pharaoh's. ²¹ As for the nation, he resettled it by cities, from one end of Egypt's borders to the other. ²² Only the land of the priests he did not buy, since the priests had a stipend from Pharaoh, and they lived off their stipend that Pharaoh had given them; therefore they did not sell their land.

²³ Joseph said to the people, "Look — I have acquired you this day with your land for Pharaoh; here is seed for you — sow the land. ²⁴ At the ingathering of the harvests you will give a fifth to Pharaoh; the [other] four parts shall be yours — as seed for the field, and food for yourselves and for those in your household, and to feed your young ones."

²⁵ And they said, "You have saved our lives; may we find favor in your eyes, my lord, and we will be serfs to Pharaoh."

²⁶ So Joseph imposed it as a statute till this day regarding the land of Egypt: It was Pharaoh's for the fifth; only the priests' land alone did not become Pharaoh's.

2

Artscoll-Chmash

²² Only the land of the priests he did not buy. The verse explains that the priests had no need to sell their land for food because they received a stipend from Pharaoh, despite the famine. Verse 26 reiterates that only the priestly lands did not become Pharaoh's. The Torah's stress on the royal provision for the priests is seen by the commentators as a lesson for future generations of Israel: Jews should never be reluctant to give their tithes and contributions to the Kohanim, Levites, and the poor. God says, "See how Pharaoh did not take the land of his idol-worshipping priests and he freed them from paying a fifth of their produce to the crown. But to you, My children, I have given Eretz Yisrael as an outright gift — surely you, who are children of the Living God, should graciously contribute a fifth" (Moshav Zekeinim).

Joseph prophetically established a precedent that would later benefit Israel while it was in Egypt. By giving a privileged status to the clergy, Joseph established a precedent that made it possible for the tribe of Levi — the Jewish "clerics" — to be exempt from the servitude to which the Egyptians later subjected the other tribes, so that there would be a strong nucleus of people who kept alive the teachings of the Patriarchs (R' Yaakov Kamenetzky).

²³⁻²⁴. Joseph told the people the conditions under which they would be permitted to work the newly acquired royal lands and thereby earn their livelihood. Although he had refused their offer to become slaves (see v. 20), he required them to work the land as sharecroppers and be provided with seed by the government. He said, "Under our arrange-

ment it would have been proper for the king, who now owns the land, to take four-fifths of the harvest and leave only the remaining fifth for you, but I will be generous: You will take the portion due to the owner of the land — four-fifths — and Pharaoh will receive only the portion due to the tenant — one-fifth. The only restriction will be that you must remain to work the fields and cannot leave them" (Ramban).

5

מוביה

ויגש

שערי

רעד

חסד

ויגש

תורת

שש

יש להבין מה שהאריכה התורה בענין זה, שאינו לכאורה אלא סיפור דברים בעלמא, ואין מובן מה לומדים מזה.

ונראה לענ"ד שכל זה היה סיבה מאת מסכב כל הסיבות, שיתן פרעה חק לכהנים, הם הכוהנים לעבודה זרה, שהיו פטורים ממס ומס המוטל על כולם, כדי שע"י זה בבוא העת, כאשר יהיו ישראל משועבדים במצרים,

יהיו בני שבט לוי כהני ה' פטורים מעבודת השעבוד, מצד היותם כלולים בחוק לכהנים, שהם פטורים ממש ועבודת המלכות (ע"י רמב"ן שמות ד, ד).

ובל זה לימוד נשגב לראות עין בעין שהקב"ה מקדים רפואה למכה, כי לא יטוש ה' את עמו ונחלתו לא יעזוב.

21. AS FOR THE NATION, HE RESETTLED IT BY CITIES. Artscoll-Rashi

Rashi explains who resettled the nation by cites, what "resettlement by cities" means, and why this was done:

Yosef²⁰ resettled the Egyptian people by moving all of them from one city to another²¹ (Targum Onkelos). His stated purpose in doing this was to serve as a reminder to them that they no longer owned a share in the land, for they had sold it all to Pharaoh in exchange for bread. He settled the residents of this city in another city, doing this throughout the land, so that ultimately no one was left living on his formerly owned land.

There were certainly hundreds of details involved in Yosef's program of sustaining the land during the famine, most of which the Torah does not bother to record. Why, then, does the verse make special mention of the detail of his resettlement of the populace?²¹

אלא להודיעך שכחו של יוסף — The Torah had no need to write this — except to make known to you Yosef's praise. — שנתבון להסיר חרפה מעל אחיו — For by transferring the people from one city to another, he intended to remove disgrace from upon his brothers, — שלא יהיו קורין אותם גולים — so that [the Egyptians] should not look down upon them and call them

ארבע חמישיות

א. באיזו חכמה יתירה נהג יוסף עם מצרים, על מנת ליטול את כל כספם ומקניהם בשנה אחת בלבד?

ב. מה ראתה התורה לספר על השלכות הרעב במצרים? מאי נפקא מינא, בזה שכל המצרים נהיו לעבדים, ומה ניתן ללמוד מכך שהעביר את כל העם מעיר לעיר?

ג. ובפרט, מדוע נצרכה התורה לספר על כהני מצרים, שאדמת הכהנים לא נקנתה על ידי יוסף?

ד. להיכן נעלם כל הכסף שהגיע למצרים?

ה. איזה רמז נפלא מסתתר מאחורי ההסכם בין יוסף למצרים: "ונתתם חמישית לפרעה וארבע הידות יהיה לכם"?

4 וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ מצרים ובארץ כנען. צ"ב מה היתה כוונת יוסף בזה שהשתדל לאסוף את כל רכוש מצרים לרשותו, וכדכ' ע"ז להלן הבו מקניהם, וכן הן קניתי אתכם היום ואת אדמתכם, ומה מלמדת לנו התורה"ק בספרה לנו ענין זה על כל פרטיו.

4. **JOSEPH GATHERED ALL THE MONEY, ETC.** - וַיִּלָּקֵט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף וְגו' (This fact and those that follow (until the end of the Torah-portion Vayigash) do not seem to be of great significance. Ramban explains why the Torah includes this information:)

Scripture recounted this as well as the conclusion of - ספר הכתוב זה וגמר הענין בכל הפרשה - להודיע מעלת יוסף בחכמה בתבונה ובדעת - ובינה איש - ²⁰in order to tell us of Joseph's eminence in wisdom, insight and knowledge, and that he was a man of integrity who "brought all the money into Pharaoh's palace" (v. 14), - ²¹Rather, he gave all the money to the king who trusted him, - ²²and he acquired for [Pharaoh] the land and even the bodies of the Egyptian people - ²³and did not make for himself hoards of money and hidden treasures throughout the land of Egypt - ²⁴or send it to the land of Canaan. - ²⁵And yet, despite dispossessing the population, he also found favor through this course of action in the eyes of the people.

מה מלמדת אותנו התורה בכל זה?
היה הגה"צ רבי זיידל אפשטיין זצ"ל מנהל רוחני ישיבת תורה אור מביא את דברי הגמ' (חולין ס.) "להודיעך שבחו של יוסף שנתכוין להסיר חרפה מאחיו, שיהיו קורים אותם גולים". מבהיל הרעיון למתבונן, האחים רדפו את יוסף בשנות ילדותו, זרקוהו לבור מלא נחשים, מכרוהו לישמעאלים, בעקבות זה התנתק מאביו אוהבו אצלו למד תורה, נכנס לבית פוטיפר, הושלך לכלא וישב שם שנים רבות. עתה אחיו מתגלים אליו, לא רק שאינו כועס עליהם, אלא גם מקבלם בסבר פנים יפות, מרגיע אותם שלא הם ששלחוהו למצרים, מכלכל אותם, דואג להם לעיר מגורים מיוחדת. לכאורה שיא בעבודת המידות, אולם פה רואים מדרגה גבוהה יותר.

11 **שיחות** מאמר כו **מוסר** קט
יוסף מעצמו גדולה וכבוד, ולא ייחס לעצמו שום מעלה, ואמר בפה מלא כי אין החכמה שלו, וכח זה - שלא ליטול לעצמו מאומה, הוא כח של מלכות. ואכן, כזו היתה הנהגת יוסף גם בעת היותו משנה למלך מצרים, שהיה נאמן לפרעה ולא נטל לעצמו מאומה, וכן אמרו חז"ל, שמהמון שקיבץ יוסף הצדיק במצרים מילא שלוש מגדלות, וכל מגדל ומגדל עומקו מאה אמה ורחבו מאה וחללן מאה, וכולם נתנם לבית פרעה, ולא נתן לבניו אפילו חמשה כסף, ומפני מה, שעשה באמונה (מדרש "אל יתהלל").

משהו קטן יש שקצת מצער את אחיו. בהיותם תושבים חדשים במצרים הם נקראים גולים, הם לא נחשבים תושבים מקומיים אלא עולים חדשים, שבאו לכאן מארץ כנען בעקבות הרעב. מה הנפקא מינה בכך שקוראים להם כך, הלא בפועל הוא הממונה על אוצרות המלך ולא חסר להם כלום, אעפ"כ ישנה איזה הרגשה של אי נעימות, לכן הוא גורם שמדינה שלמה תרגיש גולה, שימכרו אדמתם ומקניהם ויגמרו הכסף וישלמו את אט וירגישו בעצמם גולים, כדי שלא תהיה לאחיו אי נעימות קטנה זו. ולמרות שהוא יודע שצעד זה מקומם עליו את כל מצרים.

מגלה לנו התורה עד כמה שייך שאדם יכבוש את מידותיו ויעשה כל טעדי שבעולם לעקור מלבו כל בדל של נטירה ואדרבה, ישתדל להיטיב בתכלית ההטבה בכל אפשרות שרק ביכולתו להיטיב עם זה שהרע לו. מעובד עפ"י כתב ידו - שטרם נתפרסם

12 **חכמת** ויגש **המצפון** שלה

וכן הכסף הביא הכל ביתה פרעה ולא גנז לעצמו כלום, וכן פי' הרד"ק וז"ל יובא יוסף' להודיע אמנותו של יוסף, כי היה יכול לגנוז הכסף בביתו, כי לא מחשב פרעה אתן כי ידע כי נאמן הוא, ואעפ"כ הוא היה שומר את עצמו מן החשד, וכשכבא לו הכסף הביאו

ביתה פרעה ע"כ, והנה פרעה הכיר היטב את יוסף את יושרו ונאמנותו, ובשכיל זה נאמר ויאמר פרעה אל יוסף אמור אל אחיך זאת עשו טענו את בעירכם ואתה צויתה, פירש רש"י צוית מפי לומר להם זאת עשו, כך אמור להם שברשותי היא ע"כ.

קחו לכם מארץ מצרים עגלות לטפכם ולנשיכם, אמר לו בלשון צו כי ידע שאחרת לא יקח יוסף, ויערין ברמב"ן וז"ל, ואתה צויתה זאת עשו אמר הדבר בצוואה לו, מדעתו מוסר יוסף כי אינו שולח יד בהון המלך, על כן חשב פרעה אולי לא ירצה לשלוח לאביו דבר, על כן אמר לו אני מצוה אותך שיעשו זאת על כל פנים ע"כ, וכן אחיו היו ישרים כמוהו, ועיניכם אל תחוס על כליכם, כי הכיר שלא יזלזלו בשום דבר, כדרך צדיקים שממונם חביב עליהם יותר מגופם כי הם רחוקים מגול (סוטה יב.).

ואחר כך נאמר ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה, התורה מעידה שעשה הכל ע"פ פרעה ולא הרשה לעשות זה מעצמו, ומי שהוא מתנהג בצדקות וחסידות רק בנוגע לבין אדם למקום, אבל בעניני כסף ובמצוות שבין אדם לחברו איננו מדקדק, הוא מחלל ש"ש כי לא זה רצונו יתברך, זו תורה שלמה איך שאדם צריך להיות בישרות ונאמנות אפילו בנוגע לכסף של גויים וכ"ש של יהודים, וזהו דרך הצדיקים האמיתיים דרכו של יוסף הצדיק. (וכברן מאיר).

8 **חולין** שם דרך

ואת העם העביר אתו לערים מקצה גבול מצרים ועד קצהו (מז, כא)

בג. פרש"י: "ואת העם העביר יוסף מעיר לעיר לזיכרון שאין להם עוד חלק בארץ והושיב של עיר זו בחברתה, ולא הוצרך הכתוב לכתוב זאת אלא להודיעך שבחו של יוסף שנתכוין להסיר חרפה מעל אחיו שלא יהיו קורים אותם גולים", עכ"ל. דבר זה מופלא מאין כמוהו. את כל יושבי מצרים העביר יוסף והגלה מבתיים, ומדוע - כדי לשמור על כבודם של אחיו. והדברים מבוארים היטב לפי מה שביארנו בפרשת וישב במאמר "כבוד האדם" גודל וחומר החיוב לדאוג ולהיזהר בכבוד האדם, וזה מה שעמד ביסוד מעשיו של יוסף הצדיק בשעה שהעביר את המצרים ממקום למקום - שמירת כבודם של אחיו "להסיר חרפה מעל אחיו שלא יהיו קורים אותם גולים".

10 **חולין** ויגש

רואים מדבריו שלשה ענינים שהיו ביוסף הצדיק, הא' מעלות יוסף בחכמה בתבונה ובדעת. והב' שהיה איש אמונים. והג' שהיתה לו יראת שמים, וזה נתן לו הצלחה וכלשון רמב"ן כי ה' הוא המצליח את יראיו.

מעלת יוסף בחכמה ניכרת בכל מעשיו, כיצד נהג בחכמה יתירה ודעת לכלכל צעידו. ושמעתי הרבה מאמרו"ר זצ"ל שהיה פתגם שגור על לשונו של רבו הח"ת, א איד דארץ זיין גוט, פרום און קלוג (יהודי צדיק להיות טוב, יד"ש וגם חכם). ליוסף היה את כל השלושה והוא הדוגמא והסמל לזה. היה טוב שכולם יכלו לסמוך עליו ולתת בו אמון, יד"ש, וגם חכם, שכל אשר עשה היה בחכמה בתבונה ובדעת.

והמעלה הב' איש אמונים זאת המעלה הגבוהה ביותר באדם. וזו היתה מעלת יוסף, שקנתה לו את כל עולמו והצלחתו. נאמן היה לעצמו ולאמונתו, איתן ויציב בדרכו. לא חלוי בשום דבר. בבית אבא ובמצרים, בסביבה קשה ומנוכרת, עומד בצדקו. והכל ממידת נאמנותו, וכך ניצל מכל נסיונותיו. וזכורני

Honesty in Business

Our Sages teach (*Shabbos* 31a) that after a person's death, the Heavenly tribunal asks him a number of questions: Did you conduct your business transactions honestly? Did you set aside fixed times for Torah study? Did you engage in procreation? And so on. It is highly instructive that the very first question a person is asked in the World to Come is whether he conducted his financial transactions with integrity.

The Gemara states (*Bava Metzia* 44a) that if a buyer paid a seller but did not yet acquire the merchandise from him, either of the two is technically permitted to renege on the deal, since the transaction has not yet been legally finalized. Nevertheless, regarding one who exercises his legal right to renege after the money has been paid the Sages said: "The One Who exacted retribution from the people of the Generation of the Flood and from the Generation of the Dispersion will ultimately exact retribution from someone who does not abide by his word!"

We must be exceedingly careful with other people's money, as Chazal teach (*Avos* 2:12): "The money of your friend should be as dear to you as your own." Chazal also say (*Bava Kamma* 119a) that one who robs a *perutah*'s worth from his fellow is considered to have taken his soul from him.

In this vein, I heard the following insight from Rav Daniel Kalish. When Yisro advised Moshe Rabbeinu to share with other judges the task of adjudicating Klal Yisrael's disputes, he differentiated between a "major matter" and a "minor matter," as he said: וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת וְהָיָה כָּל הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלַי וְכָל הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְּטוּ הֵם אֶת הָעָם בְּכָל עֵת וְהָיָה כָּל הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְּטוּ הֵם, וְהָקֵל מִעֲלֵיךְ וְנִשְׂאוּ אֹתָךְ, They shall judge the people at all times, and they shall bring every major matter to you, and every minor matter they shall judge, and it will be eased for you, and they shall bear with you (*Shemos* 18:22). Moshe implemented Yisro's plan a bit differently, however, as the *pasuk* states: וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת אֶת הַדָּבָר הַקָּשֶׁה יָבִיאוּ אֵלַי, וְהָקֵל מִעֲלֵיךְ וְנִשְׂאוּ אֹתָךְ, They judged the people at all times; the difficult thing they would bring to Moses and the minor thing they themselves would judge (ibid. 26). Rather than judging the "major" cases, Moshe judged the "difficult" cases.

Yisro assumed that disputes over large sums of money should be decided by Moshe, while disputes over smaller sums of money could be decided by other judges. But Moshe understood that every disputed sum of money involves a question of theft, and theft is wrong regardless of whether the sums in question is one *perutah* or a thousand. What makes a case "major" or "minor," in his view, was not the sum of money involved but rather the complexity of the case. Therefore, he presided over cases that were difficult to resolve, regardless of the sum involved, while the other judges presided over the simpler cases. We see from here that we need to be as careful with every penny of someone else's money, and we cannot be careless even with regard to a small sum.

We mentioned earlier that the first question a person is asked, after his death, by the Heavenly tribunal is: וְנִשְׂאָתָּ וְנִתְּתָּ בְּאֱמוּנָה, Did you conduct your business transactions honestly? This question can be explained a bit differently: Did you conduct your business transactions with *emunah*? If a person truly believes that Hashem runs every aspect of the world, he will not succumb to the temptation to take money that is not rightfully his.

מרדכי

ויגש

(פס) אצלה

ברכת

תקד

— לשם מה כל האריכות הזאת. מה בא זה ללמדנו.

— פרק בהלכות כלכלה!!

— כלום לשם כך הונצחו כל ההליכות הללו בתורה לנצח נצחים!!

— מה תורה יש ללמוד מהנהגתו וחכמתו.

★ ★ ★

ללמדך, נאמנות מהי! עד להיכן מגעת!

הגע עצמך. במעמד כזה, עבודה כזאת, השקעה כזאת. כלום לא מגיעה לו.

אילו פריבילגיה, איזה זכות מיוחדת.

— הלא גם פרעה אמר לו "רק הכסף אגדל ממך". ובכן ודאי נשאר לו

ליוסף מרחב רב מאוד להרבה דברים "צודקים".

— לפחות שכר... אולי אחוזים מספר...

האם יעלה על הדעת של מי שהוא, כי נטל משהו שאינו מגיע לו?

כלום לא היה בידו לסדר את כל זה מעוגן בחוק!!

★ ★ ★

14

אך לא!

כל זה מגיע לו. אך לכלל נאמנות לא "הגיע". ואם רצונכם לדעת הכיצד

נראית נאמנות, כלך לכם אצל יוסף הצדיק.

— הרי שום פעולה לא נעשתה, מבלי להזכיר את פרעה. הכל ניתן לפרעה.

הכסף לא נשאר ברשותו של יוסף ולו לרגע אחד. מיד, ויבא יוסף את הכסף

ביתו לפרעה... כל מס נוסף. כל צאן. כל עבד.

— מדוע לא יגיע ליוסף פרומיל אחד.

— הכל לפרעה!!

כן.

צאו ובדקו, כמה פעמים מופיע השם של פרעה בכל הפרשה הזאת.

— מיד בסמוך לכל תמורה או חוק, מודגש, שלא לשכוח ושלא לטעות:

דעו לכם, ולנצח נצחים תשאר הידיעה הזאת, כי כל מה שמקבל יוסף —

לפרעה.

כל חוק — לפרעה.

כל אדמה — לפרעה.

— כי זוהי נאמנות. — נאמנות לפרעה.

לא הלכות כלכלה, מלמדים אותנו בפרשה הזאת. לא סדרי מדינה. לא

חכמת כלכלה. לא כשרון. אף לא הצלת כל היקום.

מה שמלמדים אותנו כאן — מסירות.

— נאמנות.

— זהו יוסף וכך צריך כל אחד להיות.

צא ולמד מיוסף הצדיק. זהו המסר. כלך לך אצל יוסף!

18

it frequently happens that people are harmed, whether physically, emotionally, or financially, by others who failed to make good on their well-intentioned promises. A person must try his utmost to fulfill his verbal commitments.

In every area, a person has to adhere to the *middah* of *emes*. Indeed, Chazal say (*Avos* 1:18) that the world stands on three pillars: justice, truth, and peace. Accordingly, says the *Mesillas Yesharim*, if a person speaks falsehood it is as though he has undermined the foundation of the world. Conversely, one who is careful to be truthful is considered to have reinforced the world's foundation.

כל הכסף שהיה בעולם - הגיע למצרים

בגמרא במסכת פסחים (ק"ט) ובמסכת סנהדרין (ק"י) אמרו חז"ל, שכל הכסף והזהב שהיו בכל העולם - הגיעו למצרים! שנאמר: "וכל הארץ באו מצרימה" - כל העולם באו לקנות אוכל, כי הרעב היה בכל העולם.

ומדוע עשה ה' כך, שכל העולם ירעב?

בזוהר הקדוש (מקץ קצ"ו) כתוב, שהקב"ה סובב רעב גדול, למען יקיים את אשר הבטיח לאברהם אבינו: "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול". יוצא מכאן, שעם ישראל, לאחר רד"ו שנים במצרים, נטל את כל הכסף שהגיע למצרים, שכן אך ורק למענם סובב הקב"ה שיתאסף ממון רב!

* סוף דבר, לומדים מכאן, שהקב"ה סובב רעב עצום, וזאת למען הקדים תרופה למכה - להכין את "בית מצרים ובית הים"!

ולפי האמור, משלים בספר תורת חיים את המעגל, ומבאר שגם יוסף הכשיר את הקרקע לקראת יציאת מצרים! ובנוסף לדאגתו לאחיו, בשנים הסמוכות ליורדתו למצרים - עוד עשה את כל פעולותיו לתכלית האמיתית: שבעוד רד"ו שנים - יצאו כלל עם ישראל ממצרים, כפי שיתבאר בסמוך.

עם ישראל עבדו בפרך רק "חמישית" מחזמן שנקצב

שהנה בספר תורת חיים (חולין צ"ב), מאיר באור יקרות, מפני מה עשה יוסף הסכם עם המצרים, ונטל ארבע ידות מתוך החמש:

והטעם, כיון שעל עם ישראל נגזר שעבוד של ארבע מאות ושלשים שנה. אולם למעשה, ירדו רד"ו שנים בלבד. ועבודת הפרך היתה אך ורק שמונים ושש שנים. שכן משה רבינו היה בן שמונים שנה בזמן יציאת מצרים, ואהרן אחיו היה גדול ממנו בשלוש שנים, ומרים - בשש שנים.

נמצא, שמרים היתה בת שמונים ושש שנים בדיוק, בזמן יציאת מצרים.

ועבודת הפרך - החלה מיד בלידתה, ומכאן שמה - "מרים", על שם: "וימררו את חייהם"!

* אם כן, עבודה של שמונים ושש שנה מתוך ארבע מאות ושלשים שנה - הם בדיוק חמישית!

ויתר הקב"ה על ארבע חמישיות של עבודת פרך, ונטל רק חמישית - בדיוק כמו שיוסף ויתר למצרים על ארבע חמישיות ונטל חמישית!!!

ויש להבין, במה קשורים הדברים זה לזה?

סוד הענין יתבאר, על פי חלומי של שר המשקים: בחלומי ראה גפן עם שלושה שריגים, והיא כפורחת, "וכוס פרעה בידו וכו'".

אמרו במדרש, שחלום זה מרמז על גאולתן של עם ישראל:

גפן - הם עם ישראל שנמשלו לגפן.

שלושה שריגים - משה, אהרן ומרים - הגואלים של עם ישראל.

והיא כפורחת - הפריחה גאולתן של עם ישראל.

ובמהירות פרחו וגדלו ענבים - להודיע על מהירות הקץ.

(וכוס פרעה ביד - מכאן תקנו חכמים ארבע כוסות!)

ובמה קשורה כוס פרעה לארבע כוסות של ליל הסדר?

כוס ישועות אשא

* ויאירו הדברים, משום שצריך להתבונן, כיצד יתכן שפרעה שתה מ"כוס"? וכי מלך שותה בכלים פחיתים? הלא "גביע" הוא כלי מתאים יותר? ואם כן, מדוע נקטה התורה אצל צפנת פענח לשון "גביע", ואילו אצל פרעה לשון "כוס"?

אלא, ש"כוס" - רומז לישיעה! "כוס ישועות אשא"!!!

שהרוצה להדר במצוה זו יתן חומש. ובדברי חז"ל מבואר, שהנותן מעשר, ישנה הבטחה שלא יחסר לו, והנותן חומש, ישנה הבטחה שיתעשר, כדרשת חז"ל הנודעת (תענית ט"ז): "עשר בשביל שתתעשר".

סודן של שתי מידות אלו - המעשר והחומש, טמון בפסוקים אלו.

יוסף הצדיק קבע חוק במצרים. אמנם לא היה זה חוק של יהודים, אבל סוף כל סוף זהו חוק של יוסף הצדיק. הוא אמר להם כך: אני אתן לכם זרע, תזרעו את האדמה. את החומש תתנו לפרעה, וארבעה חלקים יהיו לכם.

* מדוע דוקא חומש, מה החשבון בזה?

רבינו החפץ חיים זצ"ל ביאר את הענין כך: בנוהג שבעולם, כשלאדם יש שדה, הוא משקיע בה הוצאות ועבודה. קונה זרעים, חורש את השדה, זורע, משקה וכו', ובדרך כלל הרווח שנשאר לו אחרי כל ההוצאות בתוספת הטירחו, הוא חומש. כך טבעו של עולם.

והנה חוק הוא, שמלך מקבל תמיד עשירית מהתבואה. זהו פסוק מפורש בספר שמואל (שמואל א', י"א-ט"ז): "זה יהיה משפט המלך אשר ימלוך עליכם... וזרעיהם וקרמיהם יעשר ונתן לסריסיו ולעבדיו". והטעם פשוט: היות והרווח הוא חומש, עשרים אחוז, ממילא חצי הולך למלך וחצי לבעל השדה.

אבל - כך אמר יוסף למצרים - אתם אינכם שותפים עם המלך, אתם עבדים שלו, כי מכרתם את עצמכם ואת אדמותיכם לפרעה עבור מחייתכם, וכיון שכן - פרעה צריך לקבל את כל החומש.

זהו שכתוב: "הן קניתי אתכם היום ואת אדמתכם לפרעה", משום כך מגיעה חמישית לפרעה וארבע ידות לכם. והם אכן הסכימו: "ויאמרו החייתנו... והיינו עבדים לפרעה". אתה צודק, כיון שהננו עבדים לפרעה, פרעה יקבל חומש ואנחנו ארבע חמישיות.

* מעתה יובן גם ענין המעשר והחומש. בורא עולם הוא מלך, והוא אומר לאדם: עליך להיות שותף עמי ברווחים שלך, ולכן עשירית שהיא חצי מתוך החומש עליך לתת לי, והעשירית הנוספת תהיה שלך. אם תעשה אתי שותפות זו - לא יחסר לך אף פעם. ואם תחליט לתת לי [כלומר לצדקה] חומש, עשרים אחוז, כלומר שבעצם תתן לי הכל - אני מבטיח לך עשירות, כי אם אתה נותן את הכל - גם אני אתן לך הכל!

* ולא בתבואה בלבד, אלא כל ממון שיש ברשות האדם, עליו לדעת שיש לו בן יתף - בורא עולם. אלא שישנם, כאמור, שני סוגי שותפות: ישנה שותפות האדם אומר: חצי שלי חצי של בורא עולם, וגם זה טוב, הוא לא יפסיד מך. ישנה שותפות שהאדם אומר: הכל שלך, רבש"ע! ואז בורא עולם כביכול משיב כגמולו הטוב; אם הכל שלי, גם אתה תקבל הכל, תזכה בעז"ה לעשירות.

דיסקין

ויחי

מהרי"ל

והי' בתבואות ונתתם חמישית לפרעה. יש לפרש דהתורה"ק באה

לומר לנו, דגלוי וידוע לפניו יתברך דיצוק

לבני ישראל שיתנו מתנות כהונה, היינו

* תרומות ומעשרות וביכורים שיעלה ע"י

החשבון, היינו חמישית התבואה, ושלל

יתרעמו כיצד יוכל להיות שיתנו חמישית

מהתבואה, ומאין יחיו, ע"כ ספרה לנו

התורה"ק שגם במצרים היו נותנים חמישית,

והוא לחוק עד היום הזה, ועכ"ז היו יכולים

להיות כדכתיב וארבע היות יהי' לכם לזרע

השדה ולאכלכם וגו', ע"כ אין לכם להתרעם

ח"ו, ע"ד שכתוב בחומש דברים (פ' ט"ו)

וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך

ה' וגו' ע"כ צדק ה' אלקיך לעשות את יום

* וכוס - בגימטריה שמונים ושש!

* ועל כן, נגזרה גזירה של ארבעת הגלויות: "בבל, פרס, יון אדום" כנגד ארבעת החלקים שיותר עליהם הקב"ה.

ויומתקו. לפי זה, דברי חז"ל במדרש רבה (ט"ז), שכל הגלויות נקראות "מצרים", שכן הן הן השלמה לגלות מצרים!

ובזה יתבאר להפליא, שבשעה ששאל משה רבינו את הקב"ה: "ואמרו לי מה שמו - מה אומר אליהם"?

הבין יוסף, מחלומו של שר המשקים, שראה בחלומו ארבע פעמים "כוס", שהקב"ה יוותר על ארבע פעמים שמונים ושש של שעבוד!

ועם ישראל ישתעבדו רק "כוס" - שמונים ושש שנה!

ולכן במהירות פרח העץ, וגדלו וצמחו הענבים - להודיע על זירוז הגאולה! ומסיבה זו, שותים בליל הסדר ארבע כוסות - כהודאה מעומק הלב על ביטול ארבע פעמים של "כוס" שנים שהיו ישראל צריכים לעבוד עבודת פך במצרים!

ובתוך הכוס - נותנים "יין ישן" - בגימטריה ארבע מאות ושלושים!

וזאת להדגיש, שבמקום לעבוד שנים רבות, כמנין "יין ישן" - ויתר הקב"ה על ארבע ידות, ונשתעבדו רק "כוס" שנים!

שלוש נתיבות ויגש

יוסף הכשיר את הקרקע לגאולה

כיון שכך, יובהר באר היטב, שכל פעולותיו של יוסף עם המצרים היו למען הכשיר את גאולה בעוד רד"ו שנים.

כי ידע יוסף, שבבוא היום, יבוא שרו של מצרים, ויקטרג לפני הקב"ה: הלא עבדו אך ורק שמונים ושש שנה, וכיצד יצאו בטרם עת?

לכך טרח יוסף הצדיק, טרחה גדולה - לקחת את כל כספם של מצרים.

והכל כדי לקנות אותם עבדים לפרעה.

והעביר אותם מאדמותיהם, למען יהיו כמו גרים בארץ מצרים.

ולבסוף, עשה עימם הסכם שכר: קחו לכם ארבע ידות מהתבואה, ותנו רק חמישית לפרעה!

ומדוע עשה כך?

כיון שאמרו חז"ל במדרש רבה (שמות כ"א, ה'): "והנה מצרים נוסע אחריהם" - הוא "שרו של מצרים", שרדף אחרי בני ישראל גם הוא. ויוסף עשה הכל, בשביל להשתיק את הקטרוג של שרו של מצרים. כדי שבבוא היום, כשיקטרג מדוע ויתר הקב"ה לעם ישראל, יענה לו ה' יתברך:

כשם שעם ישראל עבדים לפרעה - כך היו המצרים עבדים ליוסף!

כשם שעם ישראל היו כמו גר במצרים - כן היו המצרים כגרים בזמן יוסף.

וכשם שיותר יוסף להם על ארבע ידות - כך אמחל לבני על ארבע ידות, ואוציאם בטרם עת, לאחר "כוס" שנים!

וזהו שנאמר: "הים ראה וינוס" - אמרו חז"ל במדרש: ראה ארונו של יוסף, ונס. ומדוע נס הים דווקא כשראה את ארונו של יוסף?

כיון שטען שרו של ים, שעדיין לא הגיע הזמן. השיב לו הקב"ה: הנה ארונו של יוסף שיותר למצרים על ארבע ידות - כך אותר גם אני לבני, מידה כנגד מידה!

וכיון שכך, יוסף לא קנה את אדמת הכהנים - לפי שצפה ברוח הקודש שבט לוי לא ישתעבד לפרעה!

ולכן, אף כאן השתיק יוסף את קטרוגו של שרו של מצרים, שטען ואמר: נגזרה גזירה על כלל עם ישראל, שנאמר: "גר יהיה זרעך", וזה כולל את כולם! אז מדוע שבט לוי אינם משתעבדים?!

השיב לו הקב"ה: "מוחל אני להם מידה כנגד מידה, כפי שיוסף ויתר לכהנים המצרים!"

ארבעת הגלויות

אולם, מוסיף התורת חיים, שהקב"ה לא ויתר לגמרי על גזירת ארבע מאות ושלושים שנה!

כיון שעל ארבעה חלקים מתוך חמש, ויתר הקב"ה במצרים, אך לא נעלמו כליל.

אלא, כיון שירדו למ"ט שערי טומאה, ולא יכלו להמשיך ולהשתעבד פן יכנסו לשער הנ' - מוכרחים היו לצאת בטרם עת.

הרכוש כבר ברשותך ובשליטתך. עד"ו י"ל הטעם שליטת יוסף את כל רכוש מצרים לרשותו, כיון שמצרים היא ערות הארץ מקום טומאה, עד שכל המציאות במצרים היתה תחת שלטון הסט"א, וכך רכושם הכסף והמקנה והאדמה הכל היה בידי הסט"א, ע"כ ליקט יוסף את הכל כדי להוציא מתחת"י הסט"א. וזה היה חלק מן הכוונה העליונה בירידת יוסף למצרים, כדי שיכין את ארץ מצרים שיוכלו יעקב ובניו לרדת שמה, שכל זמן שכל המציאות של מצרים היא בשליטת הסט"א איך יוכלו לרדת לשם יעקב והשבטים עם כל השבעים נפש, ואיך יוכלו להנות מכל הנמצא שמה, ולכך שלחה ההשגחה העליונה את יוסף למצרים כדי שיכשיר את הקרקע שיוכלו יעקב ובניו לרדת לשם. ולפיכך וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארמ"צ וכן מה שדרש מהם הבו מקניהם ואת אדמתכם, שכל זה היה בידי הסט"א ויוסף נטל זאת מהם והעביר את הכל לשלטון הקדושה. וזהו ג"כ הענין מה שליטת את הכסף מארץ כנען, שגם לשם היו בני ישראל צריכים לבא אח"כ, ע"כ ליקט יוסף והגביה את הכל לקדושה. ולכן מספרת התורה את כל הפרטים בזה, כדי ללמד איך שיוסף הצדיק הכשיר את מצרים כדי שיעקב ובניו יוכלו לרדת לשם, ע"י שהעביר את כל רכוש מצרים מרשות הסט"א לשלטון הקדושה.

ותפקיד נוסף היה בזה שליטת את כל הכסף, שזה התפקיד למענו ירד יוסף למצרים, כדי להעלות את ניצוצות הקדושה שהיו במצרים. שהרי כל ירידתם של ישראל לגלות מצרים היתה כדי להעלות משם את ניצוצות הקדושה, וראשית העבודה הזאת היתה ע"י יוסף, שעפ"י י"ל מדוע ליקט את כל הרכוש של מצרים, ע"פ מאמר הבעש"ט הק' עה"פ רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף, שכאשר האדם רעב או צמא הר"ז מחמת נפש המאכל ה"ה הניצוץ הק' הנמצא במאכל הרוצה שיעלו אותו, ע"כ הוא מתלבש באדם ומעורר בו רעב כדי שיתאוה למאכל זה ויאכלהו ועי"ז יעלה את הניצוץ הק' הנמצא במאכל והנה חז"ל אמרו (חגיגה יא:): גזל ועריות נפשו של אדם מחמתו, והבי' בזה לפי שבב' ענינים אלו יש הרבה ניצוצות הקדושה, וע"כ נפשו של אדם מחמתו כדי שיעלה את ניצוצות הק' הנמצאים בהם. וזו היתה עבודתו של יוסף במצרים, שאת ניצוצות הקדושה של עריות העלה עי"ז שצוה אותם למול את עצמם, כמו שפירש"י על מה שאמר להם פרעה לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו, שע"י שמל אותם הכניע את כח הקליפה והסט"א של עריות

This explains the difference in the extent to which Abraham and Moses involved the material "donkey" in their respective missions. Abraham, the first Jew, began the process of sublimating the material, of realizing its potential to express the goodness and perfection of the Creator. But Abraham lived before the revelation at Sinai—the event at which G-d rescinded the decree that had divided the world between "higher" and "lower," between matter and spirit. In his day, the original order instituted at creation still held sway: the physical and the spiritual were two separate, incompatible worlds. The most Abraham could do was to harness the physical to serve the spiritual, to use the "donkey" to carry the "accessories" of his divine service. The physical remained as coarse as ever and could not directly be involved in his spiritual

life; nevertheless, Abraham took the first step in wresting the material from its inherent self-absorption by utilizing it, albeit peripherally, to assist in his service of G-d.

Moses, on the other hand, was embarking on the mission that was to culminate in his receiving the Torah, the medium by which G-d empowered man to dissolve the dichotomy between the "higher" and "lower" domains. The Torah instructs and enables us to sanctify even the most mundane aspects of our lives, to integrate our material selves and environment in our spiritual goals. So Moses used "the donkey" to carry his wife and children. A person's wife and children are an extension of his own self—in the words of our sages, "a person's wife is like his own body" and "a child is a limb of his father." Beginning with Moses, the material began to play a central and intimate role in our life's work.

But Moses marks only the beginning of Torah's effect on the physical world. Ever since, whenever a person uses a material resource to perform a mitzvah—e.g. giving money to charity, using the energy his body extracts from his food to fuel his fervor in prayer—he refines these physical objects, divesting them of their mundanity and selfishness. With each such act, the physical world becomes that much holier, that much more in harmony with its essence and function. Each such act brings closer the day when our world will finally and completely shed the husk of coarseness that is the source of all ignorance and strife, bringing on a new dawn of universal peace and perfection.

So Moshiach, who represents the ultimate fulfillment of Torah, himself rides the donkey of the material. For he heralds a world in which the material is no longer the "lower" or secondary element, but an utterly refined resource, no less central and significant a force for good than the most spiritual creation.

31-b
יוסף, הוא המלקט את כל הכסף היינו
המדות והמעלות הטובות, הנמצאות בארץ
מצרים ובארץ כנען היינו באנשים
הפחותים במעלה, על דרך הכתוב (ויקרא
יא ג): 'כמעשה ארץ מצרים וגו' וכמעשה
ארץ כנען וגו' לא תעשו, ודו"ק."

והעלה את ניצוצות הקדושה של עריות. וכמ"כ כלפי
ענין גזל שנפשו של אדם מחמדו, שהמטרה בזה
היא ג"כ להעלות את ניצוצות הקדושה שיש בדברים
אלו, לכן ליקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארמ"צ
ובארץ כנען והבו מקינכם ואת אדמתכם, שע"ז
העלה יוסף את ניצוצות הקדושה מעניני מצרים אלו,
והתחיל בזה למלא את השליחות של בני ישראל
בגלות מצרים.

עוד י"ל בפי' וילקט יוסף את כל הכסף, כסף
מלשון כיסופים, ובמצרים שהיתה מקום טמא
בתכלית הטומאה גם כל הכיסופים היו כיסופים
טמאים, ויוסף העלה את כל הכיסופים של מצרים
לקדושה. וכל זה היה הכנה כדי שיעקב עם כל
המרכבה הק' יוכלו לרדת למצרים.

וזאת מלמדת לנו התורה"ק בפרשה זו, שכל
עניני מצרים היו ברשות הסט"א, והדרך להשיבם
לתיקונם היתה ע"ז שהצדיק נטל מהם את הכל
והכניסם לגבול הקדושה, שע"ז שבו אל תיקונם.

ויגש • מאמר ד

34 מסילות בלבנם

R' Eisenberger

וילקט יוסף - כמה מעלות טובות

בספר הקדוש אהבת שלום למד מכאן
על מדרגת הקדושה של יוסף,
והוראה למעשה בענין זה. ונביא בזה את
לשון קדשו:

"הנה איתא בספרי יראים שראוי תמיד
לאיש המשכיל לכל יחפש בגנות
חבירו וחסרונו וגרעותו ופחיתותו, רק
אדרבה יחפש תמיד מעלת חבירו". יש
לדייק בלשונו שהדגיש לכתוב שזה ראוי
לאיש המשכיל, כלומר זה לא רק ענין של
מדה טובה, רק פשוט להרגיל עצמו
להתבוננות שכלית; לא צריך להיות בעל
מדות בשביל כך, כי מי האיש החכם ויבן

את זאת שאין לך אדם בעולם שאין בו כמה
וכמה מעלות טובות. ו"דעלך סני לחברך
לא תעביד" (שבת לא א), כמו שבעצמו תולה
תקוותו שחס וחלילה לא יתגלו חסרונותיו
החוצה, ואף רגיל תמיד לתרץ את עצמו כך
עליו לזהר מלבקש ולגלות חסרונותיו של
חבירו ולחפש עליו זכות.

31a
בתועלת המרובה שיש בעבודה הזאת,
מסיק האהבת שלום: "ומזה
יש להבורא ב"ה נחת רוח ותענוג גדול
עד בלי ערך".

ובמה יזכה נער את ארחו לבא לידי מדה
זו? "והנה לזה לראות תמיד מעלת
חבירו צריך מקודם לתיקון הברית". והוא
שרמז הכתוב כאן: "וילקט יוסף דייקא,
פירוש מאן דנטר ברית, מדת יסוד, מדת

על אותו משקל, 'החכמים שהן רופאי הנפשות' (דעות ב א) לרוב השגתם והכנתם בדרכי ה' יש להם מבט נרחב ועמוק בכל דברי התורה הזאת, וכאשר הצדיק הנ"ל למד את הפסוק 'וילקט יוסף את כל הכסף' מיד האיר לנגד עיניו נקודת הדברים שטמון בזה, דיוסף הצדיק הכיר וראה במעלתם ושבתם של הפחותים. בעיניו הטרטוט זה נראה כ'תורה' בעלמא שהצדיק 'הכניס' בתוך הפסוק, ולפעמים נדמה לנו כמעיל פילא בקופא דמחטא, אבל האמת לאמתו הוא דכשקרא בתורת האלקים הבין במקרא מפורש ושום שכל כדברים האלה, ולפי השגתו בעומקו של ענין יושב ודורש לפניו בדרך רמז, להאיר עיניו ולגלות לנו מקצת דמקצת מסודם של דברים. לפיכך כשאנו לומדים דברי רמז שכתוב בספרים הקדושים, יש להעמיק ולמצוא איך שזה מתקשר לפשוטו של מקרא ולענין הפרשה.

ולענינינו מגלה לנו ה'אהבת שלום' שכל העסק של יוסף הצדיק במצרים, קשור לענין העבודה של לראות במעלת חברינו. ועל פי השגתו במקרא

קודש זה עבודה זו קשורה לבחינתו ומדתו של יוסף הצדיק. נשתדל נא בעזר הש"ת ובזכות הרבים להתעמק בדבריו הקדושים, להבין ולקלוט את ה'רמז', ולאור דברי קדשו יאירו עינינו בעניניו של יוסף עם השבטים הקדושים אשר כתוצאה מכך נשתלשלו הדברים שירד יוסף מצרימה, ושם פעל ועשה דברים גדולים ונשגבים הקשורים אליו, 'וילקט יוסף את כל הכסף'.

ראשית כל נתעמק לעמוד על שורש נקודת מדתו של יוסף הצדיק יסוד עולם. באופן כללי כשננתח את מדת האדם נגלה שכלל מדה יש שלשה חלקים: א) התבטאותה בפועל, ב) המדה לכשעצמה, ג) שורשה בתכונות האדם. למשל במדת הכעס, א) הביטוי למעשה היא התרגשות והתפרצות האדם לנוכח דבר שבניגוד לרצונו; ב) המדה לכשעצמה קיימת בכח אף אם אינה באה לידי ביטוי בפועל, האדם שבטבעו הוא 'כעסן' יש בו מדת הכעס, אף אם עכשיו כשאין שום דבר המכעיס אותו הוא רגוע ונינוח למדי; ג) התכונה הנפשית שמהווה שורש פורה דוש ולענה למדת הכעס, היא התגברות החמימות שמיסוד האש (ראה שערי קדושה חלק א' שער ב), כשבעצם תכונה זו אינה חלק ממדת הכעס, שכן יתכן להיות אדם שיש לו חמימות בטבעו אבל אינו כעסן, מכל מקום היא תכונה שעלולה להוליד כעס, והכעסן בידוע הוא שיש לו תכונת חמימות, דבעל מזג קר לא שייך בו מצד טבעו להיות שרוי בכעס, נמצא שהחמימות היא השורש למדת הכעס.

תכונה השורשית דמדת היסוד

אף מדתו של יוסף הצדיק, מדת היסוד, התבטאותה בפועל היא בהנהגה של קדושה וטהרה, מי שהוא שומר הברית הרי הוא צדיק יסוד עולם. אבל כמו בשאר המדות גם כאן יש התכונה השורשית לקדושה הטבועה בנפש הישראלי, מה שלא בהכרח קשור לקדושה עצמה, רק שבכוחה מתעלה האדם בעבודתו אל מעלות הקדושה.

לדשכ"ה מהי התכונה השורשית למדה קדושה זו, נתבונן במקורה בדברי הכתוב בברכת דוד את ה' לעיני כל הקהל, ששם מונה והולך כל השבע מדות הקדושות (דברי הימים א' כט יא): "לך ה' הגדולה, והגבורה, והתפארת, והנצח, וההוד, כי כל בשמים ובארץ, לך ה' הממלכה" וגו', כשהמדה הששית, דהיינו מדת היסוד, נרמזת באומרו "כי כל בשמים ובארץ", ותרגומו: "דאחיד בשמיא ובארעא", כמפורש בוורה הקדוש ובתיקונים בכמה מקומות. והמובן הפשוט בזה, כי הצדיק בקדושתו שכל מעשיו לשם שמים, מקשר כל דבר ארצי וגשמי לשמים ורוחניות.

כשתמצוי לומר כאן טמון התכונה הנדרשת למדת יסוד, כלומר היכולת להבחין ולגלות נקודה השמיימית שבתוך הארציות. כשנתקלים בדברים ומעשים גשמיים האיש ה'רע' מוצא שם את חלקו להתגשם ולירד אל שפל הארציות, ואילו ה'טוב' רואה לנכון לפרוש משם לגמרי ולהתעסק בדברים רוחניים

בלבד, וכאן באה מעלתו של הצדיק שהולך בדרכו הקדושה לקיים טוב אשר תאחוז בזה וגם מזה אל תנח את ירך, לאחוז בגשמיות ויחד עם זה להיות עסוק ברוחניות, 'אחיד בשמיא' מתוך 'ארעא'.

זה השער לה' צדיקים יבוא בן, החפץ להיות בבחינת צדיק צריך לעבד בתוכו ולזכך בפנימיותו התכונה הנדרשת לכך, דהיינו להכיר ולמצוא את הנקודה השמיימית שבכל דבר וענין. כמו שאנחנו מבינים דמי שתכונתו להיות קר המזג לעולם לא יבא לידי כעס, גם לנוכח העוול הגדול ביותר שנעשה לו הוא נשאר קר ואדיש, כך צריך להבין דמי שאין בנפשו התכונה של 'אחיד שמיא וארעא' לא שייך שישגיג מדת היסוד, הוא פשוט אינו מצליח למצוא את ה'שמיא' בתוך ה'ארעא', וממילא הוא שקוע כולו בגשמיות, כאשר מכורח המציאות של דירתו בעולם הזה הגשמי הריהו זקוק לעניינים גופניים, ובאם אינו מוצא בהם את הרוחניות, וכל עיסוקו בהם בתור דברים מגושמים, ממילא כל כולו מתגשם על ידם.

למצוא נקודת הטוב שבכל דבר בזה יאירו עינינו בדברי האהבת שלום ורמיזותיו. כאשר התורה כותבת את

תמצית פעולותיו של יוסף: "וילקט יוסף את כל הכסף", ברור שבכך משתקפת מדתו של צדיק זה בצורת התבטאותה בפועל, שבהיותו מוכנה למדת היסוד קיבץ תחת ידיו את כל השפע. וכידוע בשורש עניינה של מדה זו במרומים לאסוף, ולאגור בתוכה ההשפעה מחמשת הספירות על מנת

מלכות יוסף בזמן הגלות

בסיבת הדבר שיוסף היה צריך למלוך עליהם, הגם שבעצם המלוכה שייכת ליהודה כאמור (בראשית מט ז): "לא יסור שבט מיהודה", מבואר בספרים הקדושים דמלכות יהודה היא בעת הגאולה, אבל בשעת הגלות בכלל, וגלות מצרים בפרט, נמצאת שבט המלוכה אצל יוסף

ואליו צריכים להשתחוות ולהיכנע. והדברים עתיקין, וכבר הארכנו בזה כמה פעמים.

ועל של עתה באתי לאור מה שנתחדש במהות מדתו של יוסף הצדיק, ולומר שבכך יש בנותן טעם לשבח למלוכת יוסף בעת הגלות. בשעה ששכינה מנחת כיונה: "אוי לבנים שבעוונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות" (ברכות ג א), וכלל ישראל נמצאים בשפל המדרגה, אז תקות חוט חיים שלהם הוא האחיזה בכוח הגדול של יוסף הצדיק, שיועד לחפש תמיד מעלת חבריו, ולהצביע על 'לובן השיניים' כשלאדם מן השורה אין זה ניכר כלל אצל הנבלה המסרחת. כשישראל נמצאים ברום המעלה אז "ועבדי דוד מלך עליהם" (יחזקאל לו כד), אבל בשעת הגלות יוסף הוא אשר יציאם ואשר יביאם בזכותם שמחפש עליהם, וממילא הוא המלך ואליו צריכים ישראל להיכנע.

דבתם רעה

מעתה נשאלת השאלה, מדוע סירבו האחים לקבל את דבריו, שדבריו טעם הם? אלא שהיא הנותנת, כאשר הביא יוסף את דבתם רעה אל אביהם ראו בכך פגם במדה הראויה לו, ואמרו: 'הזאת יוסף? !? יוסף הצדיק לפי מדתו הלא ראוי לו שיראה אך ורק במעלת חבריו ולא בחסרונם, והבאת דיבתם רעה יש בה בנותן טעם לפגם בתכונת הצדקות שבו, ומה טעם אפוא להיכנע ולהשתחוות לו. וביותר מובן לפי ההסבר שאמרנו, שטענו דמאחר שאינו יכול לראות במעלת כל אחד מישראל, אין סיבה למלוכתו בעת הגלות.

ונחמד להשכיל בזה התכת לשון הכתוב (בראשית לו ה): "ויאספו עוד שנוא אתו על חלומותיו ועל דבריו", ופרש"י: "על דבתם רעה שהיה מביא לאביהם". לפי פשוט המובן 'דבריו' הוזכרו כאן בתור סיבה נוספת לשנאתם אותו, א) על חלומותיו, ב) על דבריו, ולפי האמור תווייהו כחודא מחתא מחתינהו, השנאה על דבריו באה כהשלמה והסבר לשנאתם

על חלומותיו, ולמה שלכם לא הלך אחרי הפתרון המתבקש של החלום שהוא יהיה מלך ושליט, שלפי טענתם עצם הדבר שהיה מביא לאביהם דבתם רעה מוביח שאין הוא ראוי לאותה איצטלא, שהלא כל הסיבה למלכותו בשעת הגלות נעוצה בתכונתו השורשית לראות בטובת כל אח, ואילו הוא "כל רעה שהיה רואה באחי בני לאה היה מגיד לאביו" (רש"י שם ב), על כן "ויאמרו לו: אחיו המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו"? וכי במצבך הנוכחי ראוי אתה לכך?

אמנם כן אף הם ירדו לעומק הדברים, והבינו לנכון שעליהם להשתחוות אליו, להיות מוכנעים תחת צדיק יסוד עולם, אלא שסברו דהיינו דוקא בהיותו מושלם במדותיו, ומאחר שלפי דעתם ראו עליו פגם במדה זו, שהלא הוא מוצא עליהם חסרונות, שוב אינו ראוי למלוך. ובכן מתוך 'דבריו' שהביא דבתם רעה שנאו אותו על 'חלומותיו' ואמרו שאין בהם ממש.

לך נא ראה את שלום אחיך

פנינה מאירה, שיש בה גם גושפנקא לאמיתות הדרך שהלכנו בה, זכיתי לדלות מדברי קדשו של התפארת שלמה (פרשת וישב) שמבאר בדבריו של יעקב ליוסף (בראשית לו יד): "לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשיבני דבר", וזה לשון קדשו: "הנראה לי לרמוז בזה, עד כמה האדם צריך לשמור את עצמו לכל ימים עוול ורבה על חבירו, רק יסתכל במעלת חבירו ויעלים עינו מחסרוניו..."

וזה הרמז גם כן כאן, שאמר יעקב אבינו ליוסף: "לך נא ראה את שלום אחיך, פירוש השלימות והטוב אשר באחיך תראה, ולא תביט בחסרונם".

רק השלימות והטוב שבאחיך, כדברי התפארת שלמה: "והשיבני דבר לשון תשובה, תחזור בתשובה על אשר פגמת שהבאת דבתם רעה, אך טוב תראה בבני ישראל תמיד", דברים הללו לא היינו מרשים לעצמינו לומר לולי שאנו אומרים דברים ככתבם מפיו הקדוש, שיעקב אבינו היה מעורר את יוסף ל'תשובה' על מה 'שפגם', ומכאן והלאה יראה רק במעלתם ולא בחסרונם. ואז ממילא יכירו גם הם בשלימות צדקתו, וישימוהו למושל ומלך עליהם ברוח נדיבה ונפש חפצה.

לאחר שזכינו לנקודת הבנה בשיגם ושיחתם של אבות, בסירובם של שבטי יה לקיים חלומותיו של יוסף, מתוך טענה שראו פגם במדרגתו, יש לנו להבין את כל הפרשה על זה הדרך. יוסף הצדיק 'פגם' (כלשון התפארת שלמה) בדבר זה שלא ראה מעלת אחיו, ובכך נחלשה קצת בחינת צדק יסוד עולם שבו, אשר כאמור בשורשה נמצאת התכונה שעל פיה אדם רואה במעלת חברו ולא בחסרונו. לפיכך נתגלגל הדבר

עבודת משיח בן יוסף

כשתמצי לומר זוהי דרגתו של יוסף הצדיק בפעולת צדיק לחיים, ללקט את כל הכסף בארץ מצרים ובארץ

כנען, לתפוס אנשים הפחותים. במעלה באיזו נקודה פנימית טובה שמוצא בהם ובוזה תפקיד עבודתו של יוסף במלכותו שבגלות, להכין עם ישראל למלכות בית דוד. לפיכך בעת הזאת שבאחרית הימים מתעוררת ביותר הכח של משיח בן יוסף, בהיותו פועל לקרב נשמות ישראל. על ידי ההתגלות הנפלאה של 'לך נא ראה את שלום אחיך', ואפילו 'את שלום הצאן' בני אדם הדומים לבהמות, הם מתקרבים ונמשכים בעבודות אהבה של גילוי 'ה'כסף' והמעלות טובות שבתוכם.

רבות התבוננתי כאשר לאחרונה הגיעו לאוזני המספרים הבלתי נתפסים של ה'נושרים' שפורשים מדת משה וישראל ל"ע, ומתדרדרים לעמקי שאול במעשים גרועים ביותר ל"ע, ומאידיך הלא עדים אנחנו להשפעה עצומה מלמעלה של התקרבות וחזרה בתשובה, והכל מכוחו של משיח בן יוסף שפועל לקרב את ישראל לאביהם שבשמים, היתכן אפוא שמצד שני יש כל כך הרבה שיוורדים ונופלים החוצה? וההכרח לא יגונה מלומר, שהתשובה לכך היא שאנחנו במעשינו מפריעים למפעליו של יוסף הצדיק, שכל מהותו הוא החיפוש אחר המעלות הטובות שבינינו סרוחה, ואילו אצלנו נשתרש בזמנינו נוהג גרוע שכל העת מעלים אנשים שונים על השולחן, אם כדיבור, או באמצעים אלקטרוניים, ושופכים אש ופיח על כל אחד, מחפשים כמה שיותר חסרונות ולא מעלות, ודבר זה מגרע כוחו של יוסף הצדיק.

וביותר נוגע הדבר למי שחפץ להשפיע * על זולתו להיטיב דרכו, ידע נאמנה שהדרך היחידה לכך היא מתוך מבט חיובי על הזולת בחיפוש אחר מעלותיו, וזה נכון גם בנוגע לחינוך בני ובני ביתו, לראות במעלת הילדים, ולא לכעוס עליהם למה הם כך, וכיוצא. לכל מטבע יש שני צדדים, וכל דבר אפשר לאמרו בשני אופנים. ודי בזה למשכיל.

כה יתן לנו השי"ת כבקשתו ותפלתו של רבינו הקדוש הרבי ר' אלימלך זי"ע ועכ"ל: "אדרבה תן בלבנו שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם", להפך את המדה לטובה, כשאנו רואים את הסם מארסו של נחש איך שאנשים מסוגלים להטפיל על חבריהם דברי כזב, ולהמציא עלילות שלא היו ולא גבראו, וכל דבר קטן וחסרון קל מנפחים ועושים מכך עסק שלם, מכניס שאור ומחמצת עד שזה מתנפח ועולה לשיאים גבוהים - 'אדרבה', נקח את הכח הזה לקדושה, מכל נקודה קטנה

שנמכר לעבד בארץ מצרים, ושם במקום ערות הארץ עמד בתוקף קדושתו מול כל הנסיגות, ובכך נזדכך והשיג שלימות במדת היסוד והקדושה, משם עלה לגדולה וילקט יוסף את כל הכסף אשר במצרים, הן כמובן הפשט שנעשה מושל על כל השפע שבעולם ויוסף הוא המשביר, והן כמובן הרמז (שבדברי האהבת שלום) שזכה לעמוד בשלימות על תכונת הצדיק, להיות רואה ומלקט את הכסף והמעלות טובות, אפילו מתוך אנשי ארץ מצרים וכנען הנחותי דרגא.

ומשכך כבר נסללה הדרך להסכמת האחים לקיום החלומות, וראוי הוא יוסף הצדיק לפי מדתו הקדושה שישתחוו אליו ויכנעו לו, כפי שהוא הסדר הנכון בגלות קודם התיקון, להיות יוסף המלך לפני מלוך יהודה בישראל.

בזמנינו זה, כל מי שעניי בשר לו ומביט נכוחה במה שקורה סביבו יכול להבחין בחוש איך שהעולם מתקרב לביאת יום ה' הגדול והנורא, "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם" (מלאכי ג כד), יש היום עולם נפלא של קירוב, הן קירוב רחוקים ונדחים ממש, והן קירוב הקרובים שנתרחקו ועתה שבים לחיק אביהם שבשמים.

ויגש אליו - קירוב רחוקים

די בהתבוננות קטנה לראות את ידו של משיח בן יוסף בדבר. כל העוסקים בענין יודעים שהדרך לקירוב הינה דוקא על ידי שרואים ומכירים בנקודות הטובות והמעלות שבהם, בכך נוגעים בלבם באחיזה של ממש שיש בה כדי למשכם קיימת.

אליו בעבודות אהבה. מי שניגש לקרב רחוקים מבלי לשום על לבו לחפש בהם את הכסף אשר בארץ מצרים ובארץ כנען, אין לו שום אפשרות להשפיע עליהם, כי לא יתכן לו שום שייכות וחיבור עמהם כל ועוד והוא רואה בהם חסרונות ופחיתות, שהלא אין אפשרות של קשר עם המציאות החסרה אצלם אלא עם ישות קיימת.

ומכאן תשובה לרבים השואלים במבוכתם: מדוע אין לי גישה אל בני ביתי, אל הילדים או אל התלמידים שלי? כמה תלוי ההצלחה למצוא מסילות בלבכם ולהדריכם? והאמת ניתן להיאמר דאין יצפה לקירוב לבבות בעוד שבלבו ושפתיו הוא עושה מחיצה המבדלת ביניהם, אם הוא רואה בהם נקודות שחורות, זה בעל מדות רעות, ילד זה הוא פרא אדם, האשה הזאת מרמזת וכיוצא. הלא עם מחשבות נוגות כאלו הוא פורס ביניהם מסך שחור המחשיך עיניהם ולבם מלהסתכל בו ולהעריך אותו.